

Samsunspor Taraftarlarının Sosyo- Ekonomik Özellikleri ve Şiddete Eğilimleri

Erkut TUTKUN¹,

M. Yalçın TAŞMEKTEPLİĞİL¹,
Hakan ACAR³, Musa ÇON¹

Sevgi CANBAZ²,

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Samsun

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü, Samsun

³ Yakakent Anadolu Lisesi, Beden Eğitimi Öğretmeni, Samsun

Yazışma Adresi: E.Tutkun, e-mail: etutkun@omu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Samsunspor taraftarlarının sosyo-ekonomik özelliklerinin değerlendirilmesi ve şiddete eğilimlerinin tespit edilmesidir. Araştırma kapsamında anket yolu ile 707 taraftardan bilgi edinilmiş ve elde edilen veriler yüzde ve frekans gibi basit istatistik yöntemlerle değerlendirilmiştir. Mesleki dağılımları; işçi, memur ve esnaf ağırlıklıdır. İşsizlerin oranı ise %16,9'u bulmaktadır. Anne ve babalarının eğitim düzeyi; ilk ve ortaöğretimde yoğunlaşmaktadır. Aylık gelir durumları 400 ile 1500 TL arasında değişim göstermektedir. % 70,4'ünün evinde bir bilgisayar vardır ve bunların %48,5'i internete bağlıdır. İnternet kullanma nedenleri; % 41,2 bilgilenme, % 24,2 gazete-haber, % 22 sohbet biçimindedir. % 89,3'ünün yurt dışına çıkış yapmadığı, % 78,1'inin düzenli tatil yapma alışkanlığı bulunmadığı, % 73,4'ünün de otomobili olmadığı belirlenmiştir. Taraftarların serbest zaman etkinliklerinin önemli kısmını TV seyretmek kapsar, diğer etkinlikler ise düşük orandadır. Tercih ettikleri TV program türünde doğal olarak spor programları öndedir. %77,8'i kitap okuma alışkanlığından yoksundur. % 76,2'sinin sigara kullandığı tespit edilmiştir. Alkol kullanma alışkanlıkları da %44'tür. Taraftarların bir kısmının adli suç kaydı bulunmaktadır (% 13,3). Büyük bir bölümü maçları ailesi ile birlikte izlememektedir (% 78,6). Takımlarını destek amacıyla bütün maçları izleme durumu hayli yüksek orandadır. Kendilerini tanımlamaları; %43,3 fanatik, % 40,5 ılımlı, % 14,6 saldırgan biçimindedir. Sonuç olarak taraftarların şiddet ve saldırganlığa meyilli oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda taraftar gruplarının sosyal ve ekonomik durumu tespit edilerek sürekli değerlendirmeler yapılmalı ve bu çabalar sonucunda ortaya çıkan bireysel uyum sorunları bilimsel yöntemler içerisinde çözülerek taraftarların topluma entegrasyonundaki engeller uyumlu hale dönüştürülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Spor, taraftar, şiddet

The Socio-Economic Characteristics of Samsunspor Supporters and their Tendency to Violence

ABSTRACT

The aim of this study was determined as the evaluation of socioeconomic characteristics of Samsunspor supporters. With this aim, data was obtained from totally 707 supporters through questionnaire method and collected data were evaluated with simple statistical methods such as percentage and frequency. Laborers, officials and tradesmen were the majority in professional distribution. Percentage of the unemployed was determined as 16.9%. Education level of parents intensified at the primary and secondary education. Monthly income was seen to range between 400 and 1500 TL. The rate of computer owners at home were 70.4 % and 48.5% had internet connection. Reasons of internet usage were; 41.2% information, 24.2% newspaper-news, 22% chat. 89.3 % had never visited foreign countries, 78.1% did not have regular holiday habits and 73.4% did not have cars. The majority of the supporters' leisure time was spent by TV and other activities were recorded to be in minority. Naturally, the preferred program type was sport programs. 77.8% did not have reading habits. 76.2% were non-smokers. Alcohol consuming habits can be accepted to be very high. 13.3% of the supporters had record of previous convictions. Majority (78.6%) do not watch the matches with their families. The rate of watching all the matches was very high with the intention of supporting their teams. Their self-definitions were; 43.3% fanatic, 40.5% temperate, 14.6% aggressive. As a result, it has been determined that the supporters have tendency to violence and aggression. Within this context, sociocultural and economic evaluations of supporter groups should be continuously performed and the individual adaptation problems for the supporters' integration into the society that appear as the result of these efforts must be solved by means of scientific methods.

Keywords: Sport, supporter, violence

GİRİŞ

Gelişmişliğin bir ölçütü olarak kabul edilen spor, dünyada her yaştan ve meslekten katılım ve izleyici bulan sosyal bir olgu olarak kabul edilmektedir (17).Günümüzde spor, kişisel ve toplumsal sağlığı

koruyucu ve geliştirici nitelikleriyle önemli bir hizmet sektörü olarak kabul görünürken, kitle iletişim araçlarının etkisiyle karlı bir reklam ve tanıtım aracı haline gelmiştir (6,7).

Türkiye’de futbol, bir yaşam tarzından çok insanların kendini ifade biçimi olarak görülmektedir. Futbol seyircisinin ülkemizde bu bakış açısına sahip olmasında, sosyo-kültürel yapının coğrafyaya özgü güncel ve geleneksel etkilerinden söz edilmektedir. Sosyolojik açıdan bireyi değil de grubu ön plana çıkaran kültürel yapıda bağlanma, itaat ve müdahale eğilimleri belirleyici olmaktadır. Tarihten süzülüp gelen bu geleneksel yapı, son dönemin ekonomik ve siyasal sıkıntılarının etkisiyle geniş ve yaygın bir himayeci kültür üretmektedir. Himaye eden ve edilenlere şans ve olanaklar yaratan sistemde çok büyük özveri gerektirmeyen bağlanma, itaat ve himayenin yaşamı kolaylaştırmasının kitlelerdeki cazibesi, artan bir biçimde sürmektedir. Bağlanma konusundaki zaafın üzerine gelen himaye, futbol dünyasının piyasası ile birlikte taraftar kitlelerini de sarmalamaktadır (23).

Futbolun vazgeçilmezi seyirci kavramı içerisinde yer bulan taraftarlardır. Bu gurup, spor kulüplerinin faaliyetlerini maddî ve manevî destekleyen, kulübün hizmetlerini belirli bir ücret ödeyerek satın alan, her türlü zorluğa rağmen takımına destek veren, kısaca, kulübün esas pazarını oluşturan halk kitesidir. Futbol takımı taraftarlığı psikolojik ve sosyal nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Taraftarlığın temelinde; bireylerin bazı gereksinimlerini dürtü ve güdülerıyla davranışlara dönüştürmeleri ve bu yolla doyuma ulaşmaları yatmaktadır. Taraftarlar zaman zaman kendi özel yaşamlarındaki beklentilerini ve umutlarını, takımı veya kulübün başarıları ile doyurmaktadır (6). Son yıllarda tribünler birer problem alanı haline almış, seyirci ve taraftarların davranışlarında istenmedik yönde değişiklikler olmuştur. Nitekim bugün

taraftarların, statlara oynanan oyundan tat alınan yerler olarak değil, şiddet güdülerini tatmin edecekleri yerler olarak baktıkları görülmektedir (16).

Sporda ülkemizde şiddet unsurlarından sayılan taraftarların sosyo-ekonomik yapısının ortaya konması bu tarihi olgunun kendi mecrasında arzu edilen fonksiyonlarına dönmesini kolaylaştıracaktır. Buradan hareketle bu çalışma, Samsunspor taraftarlarının sosyo-ekonomik özellikleriyle beraber şiddet eğilimlerini değerlendirmek amacını taşımaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın evrenini, 2007–2008 futbol sezonunda Türkiye Profesyonel II.liginde mücadele eden Samsunspor futbol takımı seyircileri oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise, Samsun 19 Mayıs Stadyumunda oynanan Samsunspor-Sakaryaspor maçını izleyen ve tesadüfi olarak seçilen [kapalı (n=200), maraton (n=200), kale arkası (n=250), VIP (n=57)] toplam 707 biletli Samsunspor seyircisi oluşturmaktadır. Çalışmada futbol seyircilerinin sosyal ve ekonomik özelliklerini belirlemek amacıyla 60 sorudan oluşturulmuş bir anket kullanılmıştır.

Anket yardımıyla elde edilen veriler, bilgisayar ortamında uygun şekilde tasnif edildikten sonra, SPSS (Statistical Package for Social Science) 13.0 programında basit istatistik işlemlere tabi tutularak (frekans ve yüzde olarak) yorumlanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılanların yaş ortalaması 26,6±0,2 yıl olarak bulunmuştur. Katılımcıların bazı sosyodemografik özelliklerinin dağılımı tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Özellik	Sayı (n=707)	%	
Doğum yeri	İl merkezi	548	77,5
	İlçe merkezi	98	13,9
	Köy	60	8,5
	Yabancı ülke	1	0,1
Eğitim düzeyi	İlkokul	181	25,6
	Ortaokul	160	22,6
	Lise	245	34,6
	Üniversite	81	11,5
	Yüksek Lisans\ Doktora	6	0,8
Meslek	Terk/Diğer	34	4,9
	İşçi	264	31,8
	Memur	113	15,9
	Esnaf	137	16,5
	Öğretmen \ Öğretim elemanı	42	5,9
	İşveren	21	8,8
	Yönetici	30	4,2
İşsiz	120	16,9	

Tablo 2. Katılımcıların Anne ve Babasına İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Özellik		Sayı(n=707)	%
Anne-babasının yaşama durumu	Annem hayatta	120	17,0
	Babam hayatta	62	8,8
	Her ikisi de hayatta	505	71,5
	Her ikisi de hayatta değil	20	2,8
Anne-baba durumu	Birlikte yaşıyor	645	91,2
	Ayrı yaşıyorlar	32	4,5
	Boşanmış	30	4,2
Annenin eğitim düzeyi	İlkokul	371	52,5
	Ortaokul	133	18,8
	Lise	158	22,3
	Üniversite	17	2,4
Babanın eğitim düzeyi	Terk	28	4,0
	İlkokul	303	42,9
	Ortaokul	128	18,1
	Lise	181	25,6
Ailenin Yaşadığı Yer	Üniversite	82	11,6
	Terk	13	1,8
	İl merkezi	591	83,6
	İlçe merkezi	64	9,1
Babanın çalışma durumu	Belde	33	4,7
	Köy	19	2,7
	İşçi	93	13,1
	Memur	91	12,9
Ailenin Yaşadığı Yer	Esnaf	92	13,0
	Öğretmen \ Öğretim elemanı	42	5,9
	İşveren	25	3,5
	Yönetici	23	3,3
	Emekli	311	44,0
	Emekli-ikinci iş	30	4,2

Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Dağılımı

Özellik		Sayı(n=707)	%
Gelir durumu	0-400 TL	208	29,4
	401-500 TL	135	19,1
	501-700 TL	97	13,7
	701-900 TL	121	17,1
	901-1.500 TL	92	13,0
	1.500 TL ve yukarı	54	7,6
Ailenin ikamet ettiği ev durumu	Kendi mülkü	518	73,3
	Kiralık	180	25,5
	Lojman	9	1,3
Evde bilgisayar	Var	498	70,4
	Yok	209	29,6
Evde internet	Var	364	51,2
	Yok	343	48,5
Cep telefonu	Var	589	83,3
	Yok	118	16,7
Cep telefonundaki yenilikleri takip etme durumu	Ediyor	381	53,91
	Etmiyor	326	46,1
Yurt dışına çıkma durumu	Çıkıyor	76	10,7
	Çıkılmıyor	631	89,3
Otomobiliniz var mı?	Var	188	26,6
	Yok	519	73,4
Düzenli tatil yapma alışkanlığı var mı?	Var	154	21,8
	Yok	553	78,1

Tablo 4. Katılımcıların Sosyal Etkinliklerinin Dağılımı

Özellik	Sayı(n=707)	%	
Serbest zaman etkinlikleri	Televizyon seyretmek	409	57,9
	Müzik dinlemek	87	12,3
	Kitap, dergi, gazete okumak	66	9,3
	Sinema ve tiyatroya gitmek	11	1,6
	Spor yapmak	61	8,6
	Kahvehaneye ve kafeye gitmek	73	10,3
TV izleme sıklığı	1 saatten az	48	6,8
	1–2 saat	185	26,2
	3–4 saat	317	44,8
	5 saat ve daha fazla	146	20,6
	Hiç izlemeyen	11	1,6
Tercih edilen programın türü	Spor	422	59,7
	Haberler	63	8,9
	Yerli ve yabancı diziler	72	10,2
	Eğitsel, belgesel, kültür, sanat programları	38	5,4
	Tartışma-açık oturum- dini programlar	54	7,6
Tercih edilen müzik türü	Türk sanat müziği	146	20,7
	Türk halk müziği	149	21,1
	Türk pop müziği	163	23,1
	Arabesk	121	17,1
	Özgün müzik	70	9,9
	Klasik batı ve batı pop (caz, rock, vb.)	31	4,4
	Diğer	27	3,8
	Diğer	27	3,8
Kitap okuma alışkanlığı	Var	157	22,2
	Yok	550	77,8
İnterneti kullanma nedeni	Bilgilenme	291	41,2
	Gazete, haber	133	24,2
	Sohbet (Chat)	117	22,0
	Cinsel içerikli siteler	64	9,1
	Diğer	102	14,4

TARTIŞMA

Samsunspor taraftarlarının yaş ortalaması yaklaşık 27 yıl bulunmuştur. Bu dağılım, Türkiye nüfusunun önemli kısmının genç olması ve futbola gençlerin yoğun ilgi göstermesi ile açıklanabilir.

Taraftarların; %77,5'i il merkezinde doğmuş ve %82,8'i ortaöğretim kurumlarından mezun olmuştur (Tablo 1). Taşgın (2000) Fenerbahçe futbol seyircisinin üzerine yaptığı çalışmada, aynı eğitim kademesinde bu oranı %88,4 olarak saptamıştır. Bu değerler Samsunspor taraftarlarının değerlerinden biraz yüksektir.

Samsun'da okuryazar nüfus oranı %86,21'dir. Bu dağılım, Karadeniz Bölgesi'ne ait orandan (%85,82) yüksek, ülke ortalamasından (%87,30) ise düşüktür. Samsun, okuryazar nüfus açısından 81 il içerisinde 47. sıra ile nispeten gerilerdedir (25). Üniversite mezunlarının 25 yaş ve üstü nüfusa oranı; Türkiye'de %7,8, Karadeniz Bölgesi'nde % 5,18, Samsun'da % 5,99'dur (14).

Çalışmada, taraftarların yaptıkları işe göre dağılımları: işçi %31,8, esnaf %16,5, memur %15,9, işsiz %16,9, öğretmen veya öğretim elamanı %5,9, yönetici %4,2, işveren %8,8 olduğu saptanmıştır. Taşgın (2000) Fenerbahçe taraftarlarının meslek

dağılımlarını; işçi %20,2, esnaf % 19,2, memur %12, üst düzey yönetici %18,8, sanayici %3,4, işsiz % 1 olarak tespit etmiştir. Özmeden (2005)'in futbol seyircileri üzerinde yaptığı çalışmada, araştırma grubunun mesleki dağılımlarında yaklaşık %30'luk oranlarda öğrenci ve serbest meslek kategorileri ön plandadır (sırasıyla; %30,2; %31,3). Memurların temsil oranı %14 iken, bunu hemen hemen aynı oranlara sahip işçi (%10,5) ve işsiz (%10,4) takip etmektedir (16).İstihdam göstergelerinden tarımda çalışanların toplam istihdama oranı Samsun'da (%63,37) bölge ortalamasından (% 66,10) düşük olmakla birlikte, Türkiye ortalamasından (%48,38) oldukça yüksektir. Bu rakamlar, kırsalların yanı sıra ilçe merkezlerindeki nüfusun da önemli bir kısmının tarımla geçindiğini akla getirmektedir. Aynı şekilde Samsun genelinde sanayi işkolunda çalışanların oranı da (%6,86) bölge ortalamasının(%7,29)altındadır. Samsun ilinde, bu sektörde çalışanların oranı ülke ortalamasının yarısından daha az bulunmaktadır. Söz konusu tablo, Samsun'da sanayinin il geneline yayılamadığını düşündürmektedir. İlde ticaret sahasında çalışanların oranı % 7,87 ile bölge ortalamasının (%5,97) üzerindedir. Aynı şekilde Samsun, mali kurumlar, ücretli çalışanlar ve işverenlerin toplam istihdama oranı gibi diğer istihdam göstergeleri bakımından da bölge ortalamasından yüksek ancak ülke ortalamasından düşüktür(25).

Tablo 5. Katılımcıların Bazı Alışkanlıklarının Dağılımı

Özellik		Sayı(n=707)	%
Sigara kullanır mısınız?	Kullanan	533	76,2
	Kullanmayan	174	24,6
Alkol kullanır mısınız?	Kullanan	305	44,0
	Kullanmayan	402	56,9
Adli suç kaydınız var mı?	Var	94	13,3
	Yok	613	86,7
Maçları ailesi ile izleme durumu	Evet	94	13,3
	Hayır	556	78,6
	Bazen	57	8,1
Takımının tüm maçlarını izleme durumu	Evet	311	44,0
	Hayır	289	40,9
	Hiç kaçırmam	107	15,1
Maçlarda küfür etme durumu	Ederim	262	37,1
	Kesinlikle etmem	136	19,2
	Ara sıra	309	43,7
Kendini ne tür taraftar olarak görmekte	Fanatik	306	43,3
	İlmli	286	40,5
	Saldırgan	103	14,6
	Diğer	12	1,7
Taraftar derneklerine üye durumu	Üye değilim	115	16,3
	Üyeyim	592	83,7
Takımına ekonomik yardım etme durumu	Ederim	270	38,2
	Etmem	437	61,8
Takım tutma nedeni	Şehrinin takımı	551	77,9
	Arkadaşları sayesinde	69	9,8
	Anne-babası sayesinde	23	3,3
	Basın etkisi ile	9	1,3
	Diğer	55	7,8
Takımı yenildiğinde hissedilenler	Gece uyuyamama	78	11,0
	O gün çok sınırlı olma	271	38,3
	Çevredekilere zarar verebilme	46	6,5
	Kendimi alkole verme	28	4,0
	Sigara içmede artış	140	19,8
	Hiç kimseyle görüşmek istememe	144	20,4

Taraftarların, anne babasının hayatta olanları %71,5, sadece annesinin hayatta olanları %17 sadece babası hayatta olanlar % 8,8 her ikisinin de hayatta olmayanları %2,8 olarak tespit edilmiştir. Taraftarların anne babasının birlikte yaşayanları % 91,2, boşananlar % 4,2, ayrı yaşayanlar % 4,5 olarak saptanmıştır.

Taraftarların anne eğitim düzeyi; ilk ve ortaöğretimde yoğunlaşmaktadır (%93,6). Taşğın (2000), Fenerbahçe taraftarlarının anne eğitim düzeyini %85,2 olarak belirlemiştir (21). Çalışma sonuçlarımızla Fenerbahçe örneğindeki çalışma sonuçları paralellik göstermektedir. Samsun'da okuryazar nüfusun kadın nüfusa oranı % 79,52 olarak belirlenmiştir (25).Toplumumuzun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasında veya önemli sorunların giderilmesinde ailenin eğitim düzeyi önemlidir (10). Türkiye'de kadınların eğitiminde bilhassa son yıllarda niceliksel gelişmeler olmasına rağmen, niteliksel dönüşleri topluma tam olarak aktarılamamaktadır. Bu, Türkiye'de toplumsal gelişmenin en büyük engellerden biri olarak ortaya çıkmaktadır (11).

Taraftarların anne eğitim düzeyi gibi baba eğitim düzeyi de ilk ve ortaöğretim ağırlıklıdır (% 86,6). Bu oran, Taşğın'ın çalışmasında (2000), % 78,9 olarak belirtilmiştir (21). Ebeveynlerin ikamet ettiği yer dağılımları ise ağırlıklı olarak il merkezleridir (% 83,6). Yine taraftarların babalarının meslek dağılımlarına bakıldığında; % 44 emekli, % 13,1 işçi, % 13 esnaf, % 4,2 emekli-ikinci iş yapanlar, % 5,9 öğretim elamanı, % 3,5 işveren ve % 3,3'ünün de yönetici olduğu görülmektedir.

Taraftarların aylık gelir durumuna bakıldığında 400 ile 1500 TL arasında değişim gösterdiği anlaşılmaktadır (%19,1'i 401–500 TL, %17,4'ü301–400 TL, %17,1'i 701–900 TL, %13,7'si 501–700 TL, %13'ü 900–1500 TL, %7,6'si 1500 TL ve yukarısı). Taşğın (2000), Fenerbahçe taraftarlarının aylık ortalama gelirlerinin dağılımını; 0–100 TL, %15,1, 101–200 TL %25, 201–300 TL %12,7, 301–500 TL %12,7, 501–999 TL %5,5, 1000 TL ve yukarısı %5,8 olarak tespit etmiştir. Kayaoğlu (2000) ise yaptığı çalışmada orta düzey gelire sahip seyirci oranının %75,5'i bulduğunu bildirmektedir (8). Bu görünüm,

Samsunspor taraftarlarının büyük kısmının geçim sıkıntısı içinde bulunduğu fikrini güçlendirmektedir. Öte yandan, taraftarların %73,1'inin kendi mülkünde oturduğu ve sadece %25,6'sının kiracı olduğu belirlenmiştir.

Toplumun bilgi teknolojilerine sahiplik oranları gelir gruplarına göre farklılık gösterdiği gibi, eğitim durumuna, yaşa, coğrafi bölgelere ve cinsiyete göre de farklılık göstermektedir (15). Araştırmamızda taraftarların %70,4'ünün evinde bir bilgisayar vardır ve bunların %48,5'i internete bağlıdır (Tablo 3). İnternet'in çok hızlı geliştiği ülkelerden biri olan Türkiye'de, kayıtlı internet abonesi sayısının 2,5-3 milyon civarında olduğu sanılmaktadır (4) ve bu oranları giderek katlanmaktadır. Taraftarların interneti kullanma nedenlerinin dağılımı; % 41,2 bilgilendirme, %24,2 gazete-haber, %22 sohbet biçimindedir. Alav (2001)'ın bir çalışmasında, deneklerin internet kullanımlarının sebepleri; %8'i alışkanlık, % 13'ü gündem takibi, %0,5'i haber, %3,5'i eğlence, %1,5'i oyun, %3,5'i elektronik haberleşme, %21'i bilgi edinme ve % 3,5'i de yerel siteleri araştırmak yönünde olduğu bildirilmiştir (1,17). İnternet gibi taraftarların cep telefonuna sahip olma durumu da yüksek orandadır (%83,3). Türkiye'de televizyondan sonra en yaygın kullanılan iletişim aracı cep telefonudur. Cep telefonu kullanımı ile ilgili bir araştırmaya göre; kadınlar cep telefonunu sadece bir iletişim aracı olarak görürken, erkekler bunu bir statü, reklâm ve gösteriş aracı olarak görmektedir (12).

Araştırmada taraftarların gelir durumlarının birer yansıtıcısı olan bazı unsurlara bakıldığında %89,3'ünün yurt dışına çıkış yapmadığı, %78,1'inin düzenli tatil yapma alışkanlığı bulunmadığı, %73,4'ünün otomobili olmadığı türünden sonuçlar şaşırtıcı değildir.

Günümüzde, serbest zaman faaliyetleri, bireyin ihtiyaç ve beklentilerine göre sürekli bir değişim içindedir. Samsunspor taraftarların serbest zaman etkinliklerinin önemli kısmını TV seyretmek kapsamakta (%57,9), diğer etkinlikler ise düşük nispetlerde gerçekleşmektedir. Fenerbahçe taraftarlarının hafta sonu etkinlik dağılımları ise; gezi (%43,5), TV izleme (%21,9), piknik yapma (%14,4) ve kahveye gitme (%11,3) etkinliklerinden oluşmaktadır (21).

Toplumsal ve bireysel açıdan işlevleri olan serbest zaman faaliyetleri gerek bireylerin gerekse toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenleriyle etkileşim içerisindedir. Burada televizyonun serbest zamanda en yaygın kullanılan bir araç olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim taraftarların % 91'inin zamanlarını 1 ve daha fazla saat TV başında geçirdikleri anlaşılmaktadır. Taraftarların tercih ettikleri TV program türüne bakıldığında doğal olarak spor programları açık ara öndedir (%59,7). Bunu, haber (%8,9), yerli diziler

(%6,1), tartışma-açık oturum (% 5,5) ve eğitsel, belgesel, kültür, sanat programları (%5,4) izlemektedir.

Bireylerin taraftarlık davranışı üzerine kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan spor programları etkili olmaktadır. Bu, başka hiçbir tekil konu veya ilgi alanıyla kıyaslanmayacak bir etkinliktir (20). Bu etki olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir. Bu yüzden pozitif taraftar davranışının oluşturulması bakımından eğitim değeri yüksek ve belirli standartlara uygun spor programlarının yapılması çok önemli görülmelidir.

Diğer yandan Samsunspor taraftarlarının müzik tercih yelpazesi; pop (%23,1), Türk halk (%21,1), Türk sanat, (% 20,7) ve arabesk müzik (%17,1) olarak belirginleşmektedir.

Samsunspor taraftarlarının da %77,8'i kitap okuma alışkanlığından yoksundur. Okumak, içinde yaşadığı dünyayı ve gelişmeleri algılamada, anlam vermede ve sorgulamada birey için gereklidir (22). Ancak, tespit edildiği gibi taraftarların okumanın yararının görülmesinde bu etkinliğin bir alışkanlık haline getirilmesinde düzenli ve bilinçli bir şekilde yapılmasında yeni kampanyalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Çalışmada sorgulanan bir başka konu taraftarların sigara içme alışkanlıklarıdır. Türkiye'de erkeklerin yaklaşık %60'ı, kadınların %20'si ve tüm toplumun yaklaşık %40'ı sigara içmektedir. Dabak ve ark.'nın Samsun'da yaptığı çalışmada sigara içme oranı % 29,2 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada taraftarların % 76,2'sinin sigara kullandığı tespit edilmiştir. Türkiye'de sigara kullanım yaygınlığı ne yazık ki gelişmiş ülkelerdeki oranlardan çok daha yüksektir (3). Bu çalışmadaki deneklerin sigara kullanım alışkanlığı Türkiye genelindeki ortalamalardan bir hayli yüksektir.

Taraftarların alkol kullanma alışkanlıkları da oldukça yüksek kabul edilebilir (%44). Yemez ve ark. (1994)'nın yaptığı çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ergenlerde alkol kullanımının daha yaygın olduğunu ve işçi ve esnaf grupları arasında alkol kullanımının daha çok olduğunu bildirmektedir (24). Alkol kullanımı ve konut tipi ilişkisine göre düzenli içicilik, gecekonduda apartman kesimine göre daha yüksek oranda bulunmuştur (9). Alkol kullanımı suçla yönelme açısından önemlidir. Nitekim İngiltere'deki şiddete bağlı suçların yarıya yakınının alkol kaynaklı olduğu ifade edilmektedir (13). Bu yüzden alkol kullanımını en aza indirecek tedbirlerin alınması son derece değerli görülmelidir. Gerçi Batı toplumlarında alkol kullanımı oldukça sık görülmesine karşın Türkiye'de daha düşük oranlar bildirilmektedir. Ancak bu araştırmadaki taraftarların alkol kullanım oranı oldukça yüksek kabul edilmelidir.

Diğer yandan, araştırmamızda taraftarların bir kısmı (%13,3) adli suç kaydının olduğunu bildirmektedir. Bu oran yüksek olmamakla beraber şiddet bakımından potansiyel bir tehlike

oluşturmaktadır. Türkiye’de suç sayısının artışı ekonomik krizlerin yaşandığı ve yüz binlerce kişinin işsiz kaldığı dönemlere denk gelmektedir. İşsizlik gerek birey, gerekse içinde yaşadığı toplum açısından ekonomik ve sosyal birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla söz konusu ekonomik krizlerin suçu artırıcı bir etkide bulunduğu düşünülebilir. Carmichael ve Ward (2001) İngiltere ve Galler’de yaptıkları çalışmada, genç ve yetişkin işsizlik oranının, çeşitli suç tipleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (5). Benzer bir başka çalışmada Cerro ve Meloni (2000), Arjantin’de, işsizliğin suç üzerinde pozitif ve önemli bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir (18). Nilsson ve Agell’in (2003), İsveç’te yaptığı çalışmada, 18–64 yaş arası işsiz nüfus oranının toplam suç artışları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu bildirilmektedir (2). Anlaşılacağı gibi araştırmalarda, birçok şiddet veya suç olaylarında işsizliğin ön planda olduğu vurgulanmaktadır. Bu yüzden taraftarlarda işsizlik oranının (%16,9) artışı aynı zamanda şiddete yönelim riskini yükseltebilir.

Taraftarların büyük bir bölümü (%78,6) maçları ailesi ile birlikte izlememektedir. Bu sonuç Taşğın’ın (2000) çalışmasındakine (arkadaşlarıyla %68,5, ailele %2,4) benzerdir (21). Aslında bu durum, statların erkek ağırlıklı bir seyirci kitlesine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Seyirci kitlesinin bayanlardan oluşmaması, stat ve çevresinin güvensiz bulunması ve küfürlü tezahürat yapılması ile ilişkilendirilebilir. Gerçekten, holiganizmle bağlantılı olarak stadyum ve çevreleri zamanımızın korkulu mekanları haline gelmiştir.

Taraftarların takımlarını desteklemek amacıyla tüm maçlarını izleme durumu hayli yüksek orandadır (%44). Hatta %15,1’lik bir kesim hiç maç kaçırmadığını ifade etmektedir. Yani anlaşılan, taraftarlar destekledikleri takımı yalnız bırakmamaktadır. Bu nispetler Taşğın’ın (2000), Fenerbahçe taraftarlarında yaptığı araştırma sonuçlarından (21) biraz yüksektir (%42,5). Bunun hemen bütün büyük kulüp ve şehir kulüplerinde benzer şekilde ortaya çıkacağı söylenebilir. Zaten taraftarın takımı tutma nedenlerinde % 77,9 ile şehrimin takımı cevabı öne çıkmaktadır. Fenerbahçe kulübü için bu durum; aile (%37), takım başarıları (%34,6), okul arkadaşları (%4,5) iş arkadaşları (%4,1) basın ve TV (%2,1) olarak sıralanmaktadır (21).

Bizim araştırmamızda taraftarların kendini tanımlaması; %43,3 fanatik, % 40,5 ılımlı, %14,6 saldırgan biçimindedir. Takımlarıyla özdeşleşen bu kişilerin, takımlarına karşı bir sevgi bağları vardır (19). Bazen kazanma mücadelesine kendisini kaptıran taraftarlar bu mücadeleyi oyun sahası dışına taşıyabilmektedir. Çalışmamıza katılan taraftarların %83,7’si taraftar derneklerine üye olduğunu bildirirken, sadece %38,2’si takımlarına ekonomik yardım yaptığını ifade etmektedir. Diğer yandan,

taraftarın takımları yenildiğinde %38,3’ü o gün sınırlı olduğunu, %20,4’ü hiç kimseyle görüşmek istemediğini, %19,8’i sigara tüketimini artırdığını, %11’i de gece uyuyamadığını belirtmiştir. Kısaca, seyircilerin büyük bölümünün sosyal hayatlarını etkileyebilecek düzeyde mağlubiyetten etkilendiği görülmektedir. Günümüz futbolunda insanların, hayatın her alanında olduğu gibi, kazanma ve kaybetme mantığı içerisinde yetiştirilmeleri, futbolda; “kazanmanın her şey olduğu” ve “kazanmak için her yolun geçerli olduğu” anlayışını hakim kılmaktadır. Başarıyı hedefleyen takımlarda, başarısızlık anında meydana gelen hayal kırıklığı, kaygı ve stress taraftarların centilmenlik dışı eğilimlerini de artırmaktadır. Taraftarların sporcuları şiddete davet eden tezahüratları ile sporcuların seyirci psikolojisini doğrudan etkileyen davranışları, saldırgan bir kimliğe bürünmelerine neden olmaktadır. Örneğin; yönetim ve medya tarafından mutlak başarıya koşullandırılan taraftar başarısız sonuçlar alındığında inanç kaybı ve düş kırıklığına uğrayacak, böylece takımına tepkisi kaçınılmaz olacaktır (19). Bu yüzden, futbolun popüler olmasını kimlikle ilişkilendirirken, toplum hayatında başarısız kalmış insanların takımlarının sahadaki başarılarından pay alma ve tatmin duyma arzusunu da dikkate almak gerekir.

Sonuç olarak, taraftarların orta öğretim görmüş sigara ve alkol kullanma oranları yüksek bulunmuştur. Ayrıca saldırganlık ve şiddete yönelme eğilimleri olduğu tespit edilmiştir. Toplum hayatında sosyo-kültürel ve ekonomik değerlendirmeler sürekli olarak yapılmalı ve ortaya çıkan bireysel uyum sorunları bilimsel yöntemler içerisinde çözümlenmelidir. Bu anlamda spor olaylarının sosyolojik ve psikolojik yönden analizleri sürekli olarak yapılmalı, sorun toplumsal açıdan iyi değerlendirilmelidir. Bunun için ilkokuldan başlayarak eğitimde, özellikle spor eğitimine ve fairplay felsefesine önem verilmeli, kent içinde sosyal faaliyet alanları yaygınlaştırılarak bireylerin kendilerini sosyal ve kültürel değerler kümesine ait hissetmeleri sağlanmalıdır. Böylece taraftarların suç ve şiddetten uzak bireyler olarak yetişmesi de gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

1. Alav O. *Yerel Kitle İletişim Araçlarının Kamuoyu Oluşumuna Etkisi (Isparta Örneği)*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001.
2. Ayan S. Şiddet Ve Fanatizm, *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 2006; Cilt 7, Sayı 2.
3. Aydın ZD. Toplum ve Birey İçin Sağlıklı Yaşlanma: Yaşam Biçiminin Rolü, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Tıp Fak. Dergisi*, 2006; 13(4) / 43-48.
4. Bölükbaş K, Yıldız MC. *İnternet Kullanımında Kadın-Erkek Eşitsizliği*, Cumhuriyet Üniversitesi, Değişen Dünya ve Türkiye’de Eşitsizlikler-IV. [Ulusal] Sosyoloji Kongresi, 2003; Sivas.

5. Carmichael F, Ward R. *Male unemployment and crime in England and Wales*, Economics Letters, 2001;73 (1) , pp. 111-115.
6. Çağlayan HS. *Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler*, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2003.
7. Devecioğlu S. Sporun Ekonomik Boyutu, *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi T.S.E.* 2004; Yıl43, Sayı 511.
8. Devecioğlu S. Türkiye’de Spor Sektörü Stratejilerinin Geliştirilmesi, *Verimlilik Dergisi*, 2005; 2: 117-134.
9. Emeç H, Gülay E. *Alkol Tüketimi ve Alkol Tüketiminde Sosyo-Demografik Değişkenlerin Etkisi Üzerine Ekonometrik Model Uygulaması*, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 2007; İnönü Üniversitesi, Malatya.
10. Erçelebi H. Aile ve Eğitim, *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fak. Dergisi*, 1996; Sayı:1, s.60-64.
11. Eres F. Türkiye’de Kadının Statüsü ve Yansımaları, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2006; Sayı:19, S.40-52.
12. Gülmez M. Üniversite Öğrencilerinin Cep Telefonu Satın Alma ve Kullanımını Etkileyen Faktörler: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İle Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitelerinde Bir Uygulama, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2005; S: 24, s. 37-62.
13. http://www.gapdogukalkinma.com/ulke_sos_hayat/9.alkol.htm.
14. <http://www.sp.gov.tr/documents/planlar/SamsunIOI SP0709.pdf>.
15. Küçükçınar A, Zontul H, Tüfekçi T, Geray H, Aşkar M, Özçivelek R. Sayısal Uçurum:Dünya ve Türkiye’de Durum, http://www.Bilgiyonetimi.Org/Cm/Pages/Mkl_Gos.Php?Nt=289.
16. Özmaden M. Futbol Seyircilerine Göre Rakip Seyirci Davranışlarının Seyirci Saldırganlığına Etkileri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2005, Cilt:13 No:2, s.663-674.
17. Öztürk F, Koparan Ş, Haşıl N, Efe M, Özkaya G. Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması, *Sportmetre, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2004;II (1) s.19.
18. Pazarlıoğlu MV, Turgutlu T. *Gelir, İşsizlik Ve Suç: Türkiye Örneği*, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 2007; İnönü Üniversitesi, Malatya.
19. Pulur A, Kaynak S, Orhan S. Polislerin Spor Müsabakalarındaki Saldırgan Seyirciye Müdahalede Kendi Taraftarlığının Etkisinin Araştırılması, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 2004, Cilt 5, Sayı 2, s.241- 260.
20. Şentürk Ü. Popüler Bir Kültür Örneği Olarak Futbol, *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007; Cilt:31, No:1, s.25-41.
21. Taşgın Ö. *Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Profili*, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2000.
22. Tel M, Öcalan M, Ramazanoğlu F, Demirel TE. Bazı Sosyo-Ekonomik Değişkenlere Göre Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007; 17.
23. Tutkun E. *Futbolda Yetenek Seçim Modelleri*, Akademi Basın ve Yayıncılık, İstanbul, 2007.
24. Yemez B, Uçku R, Tunca Z. *Alkol kullanım bozukluğu belirleme testi ile alkol kullanım bozukluğunun yaygınlığının araştırılması*, 1994; 30. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 181-185.
25. Zeybek İ. *Geçmişten Geleceğe Samsun, I. Kitap*, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayını, Samsun, 2006.